

7.3 Lietuvos vidaus ir užsienio prekyba

1. Perskaitykite tekstą ir atsakykite į klausimus.

Prekyba – tai ūkinė veikla, susijusi su visų rūšių prekių pirkimu ir pardavimu. Mainų (prekių ar paslaugų keitimas į kitas prekes ar paslaugas tiesiogiai (natūrine forma) ar netiesiogiai (per tarpininkus – pinigus)) ir rinkos santykių Lietuvos teritorijoje būta jau nuo seniausių laikų, bet natūrinio ūkio sąlygomis jų reikšmė gyventojams apsirūpinant prekėmis buvo labai nedidelė. Vidaus prekyba ilgą laiką vyko daugiausia turgų ir prekymečių (mugių) forma. Nuo XIV a. pabaigos prekyviečių steigimą, turgų ir mugių rengimą reguliavo miesto teisių (daugiausia Magdeburgo) privilegijos, nuo XV a. – dar ir atskiros prekybos privilegijos. Viduramžiais buvo svarbi išvežiojamoji ir išnešiojamoji prekyba.

Pagal teritorinį požymį skiriama:

- vidaus prekyba – ekonominė veikla, susijusi su visų rūšių prekių pirkimu ir pardavimu šalies vidaus rinkoje;
- užsienio prekyba – šalies prekyba su kitomis šalimis. Susideda iš prekių išvežimo (eksportas) ir įvežimo (importas). Visų šalių užsienio prekybos visuma sudaro tarptautinę prekybą;
- tarptautinė prekyba – prekių ir paslaugų mainų, kapitalo srautų tarp valstybių sistema. Viena svarbiausių tarptautinio bendradarbiavimo formų. Ją sudaro visų pasaulio šalių užsienio prekybos (eksporto ir importo) visuma.

Vidaus prekyba

Vidaus prekyba skirstoma pagal vietą prekių paskirstymo procese:

- mažmeninė prekyba – prekių pardavimas gyventojams, jų asmeniniams ir namų ūkio poreikiams tenkinti;
- didmeninė prekyba – prekių pardavimas prekybininkams arba gamybiniam vartotojams dideliais kiekiais. Apima prekių pirkimą urmu iš gamintojų, kaupimą, paskirstymą.

Prie prekybos įmonių, be parduotuvių, prekybos centrų, kioskų ir kitų nuolat veikiančių prekybos vietų, priskiriami ir prekybos agentai. Prekių pirkimas ir pardavimas vyksta ir specializuotuose prekybos renginiuose: turguose, aukcionuose, mugėse, biržose.

Vidaus prekyba priklauso nuo pirkėjų skaičiaus ir jų perkamosios galios. Prekybos tinklas Lietuvoje labai nevienodas. Miestuose jis labai platus. Pastaraisiais metais pastatyta daug didelių universalių prekybos ir paslaugų centrų. Net specializuotos parduotuvės įgijo universalių centrų pobūdį. Stambiausi prekybos tinklai prekiauja paklausiomis ir pigiomis prekėmis, taigi suteikia vartotojui plačių pasirinkimo galimybių. Jie įsikūrę įvairiose miestų vietose: netoli centro, gyvenamuosiuose daugiabučių namų ar verslo rajonuose. Mažos specializuotos parduotuvės prekiauja brangesnėmis, prekinį ženklą atitinkančiomis prekėmis. Dalis jų skirta ir neišrankiam, linkusiam taupyti pirkėjui.

7.3 Lietuvos vidaus ir užsienio prekyba

1. Kas yra prekyba?

2. Kaip skirstoma prekyba pagal teritorinį požymį?

3. Kur Lietuvoje statomi dideli prekybos centrai?

4. Nuo ko priklauso vidaus prekyba?

2. Palyginkite du Vilniuje esančius prekybos centrus. Kuo jie panašūs ir kuo skiriasi?

Juditos Grigelytės nuotrauka

Prekybos centras „Europa“

Tomo Vinicko nuotrauka

Vilniaus Halės turgus

7.3 Lietuvos vidaus ir užsienio prekyba

3. Perskaitykite tekstą apie užsienio prekybą ir padiskutuokite, kodėl šalims svarbu prekiauti.

Jau nuo seno baltai prekiaavo su senovės Roma, slavų, Skandinavijos kraštais, Bizantija. Žvėrių kailiai, vaškas, gintaras, gyvuliai buvo mainomi į sidabro, vario, geležies gaminius. XIII–XIV a. prekyba su Vakarų Europa buvo nepastovi, suaktyvėjo XV a. pradžioje. Lietuvos didieji kunigaikščiai ir didikai turėdavo specialių pirklių (vadinamųjų faktorių), kurie surasdavo, nupirkdavo ir parveždavo reikiamų prekių. Didžiausiuose miestuose kūrėsi tokių pirklių kontoros (faktorijos). Užsienio pirkliai (vadinamieji svečiai) atveždavo daugiausia tokių prekių, kurioms iškart galėjo rasti pirkėjų. 1940 m. sovietams okupavus Lietuvą, jos užsienio prekyba tapo SSRS užsienio prekybos dalimi (eksportu nebuvo laikoma prekės, išvežamos į SSRS). Lietuvos eksporto mastas buvo nustatomas ir vykdomas pagal bendrus valstybinius ir respublikinius tam tikrų prekių poreikius.

Atkūrus nepriklausomybę ir Lietuvai tapus ES nare, užsienio prekyba labai suaktyvėjo. Prekių ir paslaugų eksportas pastaraisiais metais didėja, ypač auga vartojimo prekių importas.

Pastarojo dešimtmečio Lietuvos užsienio prekyboje pastebimos tam tikros tendencijos:

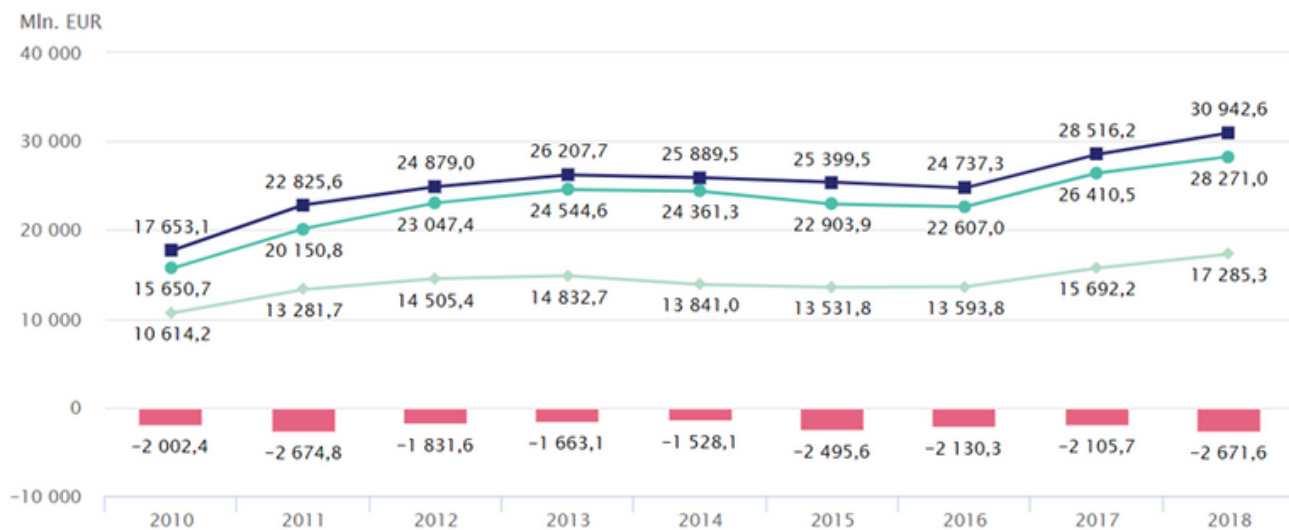
- sparčiai auga prekyba su ES. Pastaraisiais metais eksportas į ES šalis augo nuolat. Prekybos su šiomis šalimis balansas išlieka neigiamas;
- padidėjo prekyba su Jungtinėmis Amerikos Valstijomis. Lietuva su JAV turi daugiaž apylygį prekybos balansą;
- eksportas į NVS šalis mažėja, nors ryškūs svyravimai rodytų, kad mažėjimas laikinas, susijęs su krizėmis tose šalyse. Jei tai galutinis rinkų praradimas, jis gali turėti ilgalaikių neigiamų padarinių. Importas iš NVS beveik stabilizavosi, jame apie 70 % sudaro mineralinių produktų importas iš Rusijos;
- nedidelės prekybos apimtys su Šiaurės Europos šalimis. Sparčiau auga tik prekyba su Švedija ir Danija. Plečiant prekybą galima pasinaudoti gerais politiniais santykiais;
- nedidelis eksportas į Vidurio Europos laisvosios prekybos asociacijos šalis. Svarbesnė prekybos partnerė šioje grupėje yra tik Lenkija. Šios grupės šalys kol kas dažniau yra importo šaltiniai. Pagrindinės menkos prekybos priežastys yra ūkio ir pačios prekybos panašumas, nekoks rinkų pažinimas ir nepakankamas Lietuvos eksportuotojų aktyvumas.

Pagal Rytą Šalną ir kt. „Geografija. Visuomeninė“; „Skaitmeninės mokymo priemonės, 9–10 klasė geografija“

7.3 Lietuvos vidaus ir užsienio prekyba

4. Remdamiesi 2010–2018 m. duomenimis įvertinkite užsienio prekybą prekėmis. Parašykite, kokių matote pokyčių.

Užsienio prekyba prekėmis

Pagal www.stat.gov.lt

7.3 Lietuvos vidaus ir užsienio prekyba

5. Sukurkite minčių žemėlapij, padedantį apibendrinti žinias apie Lietuvos vidaus ir užsienio prekybą. Pavyzdžiui: „Vidaus prekyba“ – „Parduotuvė“ – „Daržovės“ arba „Užsienio prekyba“ – „Eksportas“ – „Siūris“ – „Latvija“. Atlikdami užduotį prisiminsite ir ankstesnėse pamokose įgytas žinias.

Patarimas. Lapo viduryje užrašoma pagrindinė svarstomo klausimo tema. Pagrindinės idėjos pažymimos kaip medžio šakos, išsišakojančios iš centre esančios temos. Prie kiekvienos medžio šakos prijungiamos mažesnės šakelės, kurios logiškai susijusios su pasirinktos šakos tema.

